

- Artur Perucho: *Ícar o la impotència*. València: Institució Alfons el Magnànim / CVEI / Diputació de València, 2017. 263 pàgs. ISBN 978-84-7822-705-1.
- Artur Perucho: *Catalunya sota la dictadura*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2018. 323 pàgs. ISBN 978-84-9883-949-4.

Noranta anys després de la primera edició de les obres *Ícar o la impotència* (1929) i *Catalunya sota la dictadura* (1930), el filòleg Josep Palomero ha recuperat a l'escriptor borrianenc Artur Perucho. Per a molts lectors aquesta és l'oportunitat de descobrir els textos d'un autor caigut en l'oblit.

Artur Perucho i Badia va néixer a Borriana (la Plana Baixa, Castelló) el 16 de juliol de 1902 on son pare, Pascual Perucho i Lloret, natural de Xàtiva, estava al front de l'estació telefònica i telegràfica. A causa del treball del pare, el jove Perucho no va romandre molt de temps al poble natal, traslladant-se primer a València i després a Madrid. La vida itinerant va marcar la seua trajectòria en tots els sentits. A València cursà el batxillerat en l'Institut de Enseñanza General y Técnica Lluís Vives, on fundà la revista juvenil *Apolo*. Tot i el seu prematur interès per la literatura, Perucho va començar la carrera de Dret a la Universitat de València i més endavant a la Universitat Central de Madrid. Mai va finalitzar aquests estudis.

La vertadera professió de Perucho fou el periodisme. Des de ben jove col·laborà en els setmanaris de Xàtiva *El Progreso* i *El Demócrata*. La seua participació en periòdics i revistes és un gran indicador de les tendències

ideològiques amb què simpatitzava. Durant els anys vint col·laborava regularment en *El Pueblo*, l'òrgan oficial del republicanisme blasquista. Més tard quan es traslladà a Madrid, va col·laborar en *La Gaceta Literaria*. La seua etapa més fructífera al món de les lletres s'inicià l'any 1927, quan com a conseqüència de la mort del seu pare decidí traslladar-se a Barcelona. En la ciutat comtal Perucho va establir una important xarxa de contactes i publicà en multitud de diaris i revistes: *La Nostra Terra*, *La Nova Revista*, *Joia*, *La Publicitat*, *D'Ací i d'Allà*, *Diario de Barcelona*, *Acció Valenciana*, *Avant* i *El Camí*. D'aquesta etapa destaca també la seua col·laboració en *Taula de Lletres Valencianes*, una actuació que convertiria a Perucho en un nexa d'unió entre catalans i valencians.

El punt culminant d'aquesta etapa es troba representat en les obres *Ícar o la impotència* i *Catalunya sota la dictadura*. Cap de les dues obres s'entén sense la seua experiència a París com a corresponsal del *Diario de Barcelona* entre els anys 1929 i 1930. En ambdues obres Perucho expressa el seu posicionament enfront del moment convuls que es vivia a Espanya amb la dictadura de Primo de Rivera. L'escriptor es va declarar republicà federal d'esquerres i catalanista, i en conseqüència, arran de la proclamació de la Segona República s'afilià a Acció Catalana Republicana. Durant aquesta etapa va continuar amb la seua labor periodística i literària, tot i que la major part de les seues produccions no s'han conservat. Amb la caiguda del règim democràtic Perucho va abandonar el país per no tornar més, i la seua memòria va restar en l'exili.

Amb la recuperació de les obres *Ícar o la impotència* i *Catalunya sota la dictadura* es pot afirmar que Artur Perucho ha tornat a casa després de huitanta anys d'exili. Les edicions realitzades per Josep Palomero són els fruits de la seua tesi doctoral, amb el títol "Estudi biogràfic i literari d'Artur Perucho Badia. Comunicació i societat en la primera meitat del segle XX". Les dues obres han vist de nou la llum a través de la Institució Alfons el Magnànim (2017) i l'Abadia de Montserrat (2018), respectivament.

Icar o la impotència és la novel·la que l'autor va escriure a París durant la seua estada el 1929. Va ser publicada el mateix any a València amb l'editorial l'Estel i va suposar una injecció de modernitat en un context literari poc innovador. Escriptors vinculats amb la *Taula de Lletres Valencianes*, com Carles Salvador, valoraren positivament el seu intent d'escriure una obra moderna i allunyada dels convencionalismes propis de la literatura valenciana, que havia fet intents tímids de normalització amb *El Cuento del Dumenche* i *Nostra Novel·la*. La novel·la narra les vivències amoroses del protagonista al París dels anys vint. Tristany és un jove insatisfet que aban-

dona la seua ciutat, València, amb l'objectiu d'assolir la felicitat a la ciutat de la llum. Al llarg de la narració es debat entre tres dones: Lutgarda, la jove que ha deixat a València; Marcelle, l'amant carnal; i Marguerite, l'amor ideal. La referència al mite d'Ícar en el títol de l'obra avança el resultat d'aquesta cruïlla amorosa.

La novel·la descriu les impressions d'un estranger a un París caracteritzat per la revolució de les relacions socials i l'oci. Les referències a llocs reals aporten verisme al retrat realitzat sobre la ciutat, fet que, com assenyala Josep Palomero, es troba estretament vinculat amb el fet que Artur Perucho hi residia quan escrigué l'obra. És la relació amb la ciutat junt amb els amors els dos temes que ocupen l'argument.

L'altra obra que Perucho va escriure durant la seua estada a París fou l'assaig periodístic *Catalunya sota la dictadura*. Finalitzat mentre feia classes d'espanyol i de català a la Universitat de Marburg, Alemanya, el treball fou editat per Proa el setembre de 1930. L'assaig aborda els set anys de la dictadura de Primo de Rivera des del punt de vista català. Al llarg d'onze capítols l'autor analitza l'impacte de les mesures preses pel govern sobre les institucions, la població i la llengua. L'escriptor reforça les seues crítiques mitjançant una gran quantitat de documents contemporanis procedents de diverses fonts i punts de vista. En l'assaig, Perucho dedica els tres primers capítols a relatar els esdeveniments que anaren succeint-se des de l'inici de les conspiracions fins a la dissolució de la Mancomunitat. A continuació, dedica set capítols a l'enumeració de les diverses mesures repressives que la dictadura va aplicar sobre Catalunya. Finalment, com a conclusió, Perucho tanca l'assaig mostrant les conseqüències econòmiques de la dictadura sobre la totalitat de l'Estat.

La crítica va valorar del seu treball el rigor de les fonts i el seu caràcter informatiu i objectiu. El mateix any de la seua publicació, Domènec Guansé advertí que es tractava d'un llibre d'història, una obra de bon guardar que en el futur seria molt útil per als historiadors i periodistes que necessitaren documentar-se sobre els set anys de la dictadura a Catalunya.

Tant la novel·la com l'assaig que Josep Palomero ha volgut recuperar amb aquestes noves edicions poden aportar una nova perspectiva sobre la literatura valenciana en el canvi de dècada. Palomero ha destacat d'ambdues el seu caràcter innovador, aspecte que cal observar prenent com a referència el context literari en què es donen les obres.

Ícar o la impotència es troba lluny de ser una novel·la de canya i cordill. Tant la crítica del seu temps com l'actual coincideixen a l'hora de destacar el seu caràcter modern. Es tracta d'una valoració, però, que cal compren-

dre en contrast amb el context. El públic valencià de l'època estava acostumat a un tipus de literatura de tall costumista i localista que havia elegit com a escenari permanent l'horta. Encara pesava l'influx romàntic, com bé ho demostra l'aparició de *Tombatossals* del castellanenc Josep Pascual Tira-do poc temps després de la novel·la de Perucho. A aquest aspecte s'afegia el desinterés dels literats per la producció en narrativa. Durant més d'una dècada gairebé tots els intents per la renovació en la prosa se centraren en el gènere de l'assaig i deixaren el narratiu en pausa. En conseqüència, a l'acabament dels anys vint hi havia una important expectació al voltant de les innovacions en narrativa per part dels cercles literaris més propers a les avantguardes.

Artur Perucho, qui havia col·laborat amb la *Tanla de Lletres Valencianes*, compartia amb els seus companys el desig de canviar el rumb de la narrativa valenciana. L'obstacle més gran per a l'escriptor fou el públic, com revela en una carta escrita a Manuel Blancafort. En aquesta Perucho reconeix que la novel·la no era tan avantguardista com hauria desitjat respecte al contingut i l'estil, i explica que aquesta limitació és deguda al factor de la recepció. La novel·la no deixa d'emprar motius que la novel·la modernista en castellà i català ja havia abordat a principis de segle.

Passem a veure on resideix la modernitat en la novel·la. En primer lloc, el contingut, com s'ha explicat anteriorment, gira entorn de dos eixos principals, dues relacions: ciutat/protagonista i amants/Tristany. La crítica del seu temps va estar d'acord en assenyalar l'espai com un dels factors principals de la modernitat en la novel·la. Es tracta, per tant, de l'element més evident vinculat amb la idea de ruptura. París, a més d'espai físic real, representa l'ideal urbà per a la figura de l'artista i de l'intel·lectual. En contrast amb l'Espanya de la dictadura, la ciutat de la llum simbolitza el progrés, l'avenç que des del temps del Modernisme s'intentà importar a Barcelona.

Aquesta admiració per la ciutat francesa s'expressa a la novel·la a través d'impressions, una mena d'enlluernament que es tradueix en un visible paral·lelisme amb Ícar, personatge mitològic que dona títol a la narració. Quant a la trama amorosa, aquesta també contribueix en la seua tasca modernitzadora. En contrast amb la tradicional Lutgarda, la xicota que Tristany deixa a València, l'autor presenta a Marcelle i Marguerite, dues dones de diferent classe social però representants d'un nou model de dona caracteritzat per l'alliberament sexual.

En segon lloc, l'estil, és un dels punts dèbils de l'escriptor. La base de la narració és bastida per formes i elements emprats pels narradors modernistes. Les innovacions consten, per tant, de petits detalls. Discursivament desta-

ca un ús desimbolt de l'estil indirecte lliure i algunes petites provatures de monòleg interior. La veu predominant de la novel·la pertany al narrador heterodiegètic, excepte en dos capítols. En el capítol XXI intervé un narrador homodiegètic que trenca amb aquest ritme narratiu. Però la ruptura més destacada es produeix en el capítol I, on la narració en tercera persona s'intercala amb el monòleg interior del protagonista, a través d'un discurs fragmentari format per frases directes reduïdes a una sintaxi elemental, pròxima a la representació del subconscient. Altres aspectes avantguardistes es relacionen amb el temps i la ruptura amb la progressió lineal de la narració, mitjançant l'ús d'analepsis, prolepsis, repeticions i resums. Finalment, cal destacar l'ús dels encastaments, amb cançons, anuncis lluminosos i rètols. Aquests darrers elements aconseguixen transmetre d'una manera impressionista les sensacions de l'inexpert Tristany a la gran urb francesa.

Catalunya sota la dictadura és un assaig d'un destacable valor històric, replet de citacions textuais que ajuden a entendre el procés viscut durant els anys vint i amb un estil discursiu irònic i clarivident. El llibre es va publicar al mes de maig de 1930, quatre mesos després de la dimissió de Primo de Rivera. La qualitat del llibre resulta, com a mínim, sorprenent si es té en compte la data de la publicació, la quantitat de documents citats i el fet que aquell any l'escriptor visquera en l'estranger. La seua experiència com a periodista, més que de literat, junt amb els bons contactes de què disposaria poden ser la clau per entendre aquest fenomen.

El text té com a objectiu principal fer una denúncia sobre la repressió sistemàtica que la dictadura va dur a terme sobre les institucions, la població i la llengua catalana. Però més enllà d'una crítica carregada d'humor àcid, es desprén la voluntat de l'escriptor per ordenar les causes, els esdeveniments i les conseqüències derivades del règim que va truncar les aspiracions i el treball que el poble català havia estat construint des del segle anterior. En finalitzar l'assaig, Perucho porta al lector a una conclusió que és plena d'ironia. La mateixa burgesia que tractava d'impulsar Catalunya fou la que va facilitar a Primo de Rivera i els seus seguidors el cop d'estat i la dissolució de la Mancomunitat. Un dels punts dèbils de l'assaig rau en el fet que es troba a faltar una major capacitat d'argumentació, una habilitat que l'autor substitueix mitjançant l'intertext fins a un punt que pot arribar a resultar excessiu.

Millor periodista que narrador, Artur Perucho va iniciar amb aquestes dues publicacions la seua trajectòria com a escriptor valencià. La seua absència a partir de la postguerra i el seu trencament amb els cercles d'exiliats catalans i valencians va impedir que la seua obra fos transcendent per

a les generacions posteriors. Ara, gràcies a la tasca de recuperació de Josep Palomero, el repte de reconstruir una generació fragmentada quedarà un poc més a prop. ■

- Sergio Trigueros Navarro, Universitat Jaume I, Departament de Llengües i Cultures Europees, Avinguda de Vicent Sos Baynat, s/n, E-12071 Castelló de la Plana, <navarros@uji.es>.